

L'escola i les desigualtats: tres passos endavant i tres assignatures pendents

El compromís amb el model d'immersió, la gratuïtat de l'Infantil 2 i l'aposta per les escoles rurals mitiguen les diferències a l'aula; el sistema manté mancances amb l'atenció a la discapacitat, i ha de fer els deures amb la sisena hora i el finançament de les extraescolars

Primer dia de curs a Manlleu | Adrià Costa

"Tota persona té **dret a l'educació**. L'educació serà gratuïta, si més no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental serà obligatòria. L'ensenyament tècnic i professional es posarà a l'abast de tothom, i l'accés a l'ensenyament superior serà igual per a tots en funció dels mèrits respectius". Així ho detalla la Declaració Universal dels **Drets Humans** proclamada per l'Organització de les Nacions Unides (**ONU**) el **1948**. La xarxa educativa catalana compta amb prop de **4.000 centres escolars** d'educació infantil i primària, segons dades de l'Idescat, més de la **meitat** dels quals de titularitat totalment **pública**.

Al marge de la formació acadèmica, un dels objectius dels centres que integren el sistema educatiu públic és laminar les **desigualtats** de l'alumnat. Que no pesin l'**origen** ni la **renda** en l'etapa formativa. Però compleix l'escola catalana la funció d'agent actiu per combatre aquestes desigualtats?

La immersió, un model d'èxit pendent d'actualitzar

La **immersió**, un dels fonaments de l'escola catalana, ha servit històricament perquè la gran majoria de la **població entengui i parli el català** i el castellà, es garanteixi una igualtat d'oportunitats pel que fa a la llengua i no es divideixi la societat per aquest motiu, però fa anys que això està canviant. Amb unes dades sobre l'ús del català que no són bones, els experts i la comunitat educativa plantegen la necessitat de **millorar el model per tornar a fer-lo efectiu**. Fins i tot a les aules l'ús del català ha disminuït: el 2021, i segons dades del Departament d'Educació, només el 46,8% del professorat de 4t d'ESO s'adreça en català als alumnes. El descens en l'ús social del català ha fet saltar les alarmes, que se sumen a l'ofensiva judicial per lesionar el model.

[noticiadiari]2/226454[/noticiadiari]

"Les **desigualtats lingüístiques** existeixen i **s'han de tractar**. La immersió és la metodologia idònia per fer-ho", assegura **Miguel Angel Alegre**, de la Fundació Bofill, a **NacióDigital**. Des de l'AFFAC (Associacions Federades de Famílies d'Alumnes de Catalunya), la seva presidenta, **Belén Tascón**, afirma que estan "molt contents" amb el nou marc normatiu validat pel Govern i el Parlament que, de moment, ha evitat l'aplicació del 25% de castellà a les aules, tal com havia dictat prèviament el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC). Educació s'ha felicitat per haver frenat l'ofensiva judicial, ara somnolent a l'espera del que pugui decidir el Tribunal Constitucional (TC).

Educació infantil gratuïta, un avenç necessari

Una de les novetats i millores d'aquest curs acadèmic és que **l'Infantil 2 és gratuït** en totes les **llars d'infants públiques** catalanes. El conseller d'Educació, **Josep González-Cambray**, ha tret pit de la mesura, que considera beneficiosa en termes pedagògics, socials, d'igualtat i de conciliació. La **bonificació** de la Generalitat cobrirà els 1.600 euros que fins ara pagaven les famílies i només està prevista per a les escoles bressol públiques. Tot i haver fet un pas endavant molt necessari, des de l'AFFAC denuncien que "**no és suficient**".

Per què? En primer lloc, cal tenir en compte que el **preu** per una plaça **no és el mateix** en totes les llars d'infants públiques catalanes, sinó que depèn totalment de la **tarifació municipal**. Mentre a Barcelona algunes famílies paguen fins a 395 euros al mes per una plaça pública, a Lleida el cost màxim és de 200 euros mensuals. En aquest sentit, Tascón considera que, tot i ser un **avenç important**, la mesura encara és **desigual** segons el lloc on es visqui i cal més treball continu amb la comunitat educativa per evitar aquestes desigualtats.

[noticiadiari]2/239297[/noticiadiari]

"No només cal fer-ho gratis sinó que **cal promoure la importància d'aquesta etapa** entre les famílies", asseguren des de la Fundació Bofill. A Catalunya, l'etapa de llar d'infants està molt integrada, considerant-se el pas previ a l'entrada a l'escola, però la població estrangera no ho concep com una cosa comuna. En aquest sentit, Alegre reflexiona sobre la necessitat d'explicar els beneficis que aporta aquesta primera fase educativa i **reclama que tota l'escolarització sigui "100% gratuïta"**, també incorporant-hi les excursions, activitats complementàries o menjador.

L'escola, per a tothom: Zones Escolars Rurals

La **Catalunya rural** no para de perdre habitants any rere any i les comarques pirinenques, juntament amb l'interior del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, en són les més afectades. Més del 63% dels catalans viuen a les comarques de l'àrea metropolitana de Barcelona, mentre que les comarques lleidatanes només acumulen el 4,70% i les Terres de l'Ebre un 3,34%. El **despoblament i l'envelliment** de la població són dos factors crítics que afecten bona part del territori català. De retruc, un dels **col·lectius més afectats són els infants** que han seguit vivint en aquestes zones. Hi ha **escoles** que es veuen obligades a **tancar** per falta d'alumnes, i **d'altres** no es poden permetre el luxe de tenir contractats tots els **especialistes**.

Per garantir el correcte funcionament dels centres, i que tots els alumnes de Catalunya tinguin les mateixes possibilitats, el 1988 es van crear les **ZER**. Són les conegudes **Zones Escolars Rurals**, institucions formades per un **conjunt d'escoles rurals** d'un entorn proper que es consideren com un **centre únic**, però respecten la identitat pròpia de les escoles que les integren.

A Catalunya n'hi ha 89 escampades per tot el territori, que treballen conjuntament amb les escoles rurals -escoles públiques úniques al poble que no arriben a tenir un grup per nivell educatiu- per garantir una educació universal gratuïta per a tots els infants del país. **"L'escola rural és l'escola que acull a tothom sense diferències"**, clama **Joan Lluís Barceló**, mestre especialista de música, psicopedagog i cap d'estudis de l'Escola Antoni Vilanova de Falset, al Priorat.

Atenció a les necessitats especials: no assolit

Reservar un nombre de **places** per a **alumnes desfavorits**, **limitar** el nombre d'aquest tipus **d'alumnes** per **centre** i definir **zones escolars** per redistribuir els alumnes de manera equitativa són algunes de les mesures del Govern per **evitar estigmatitzacions**. En aquest sentit, el Departament d'Educació anomena alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu (**NESE**) tots aquells alumnes **vulnerables** o amb **discapacitats** que requereixen una **atenció específica** o personalitzada. Són, entre d'altres, persones afectades temporalment o permanent amb discapacitats psíquiques, motrius o sensorials, però també sobredotació o condicions associades a la història educativa i escolar de l'alumnat.

Tot i que el **2017** es va aprovar el **decret de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu** que regula els NESE i que havia de servir per desplegar les mesures per ajudar aquests alumnes, les famílies denuncien que no s'ha actuat com estava estipulat. **"L'escola inclusiva no existeix"**, lamenten des de l'AFFAC, mentre demanen que l'escola sigui un lloc "per tothom", independentment de les necessitats de cada alumne. Si bé és cert que les necessitats físiques són, sovint, les més senzilles de satisfer, en el cas de les **psíquiques** -com un trastorn de l'espectre autista- hi ha més **dificultats** per **acompanyar** l'infant. En primer lloc, perquè no s'estan destinant els **recursos econòmics** necessaris per solucionar-ho, fet que es podria solucionar amb la codocència -que hi hagi més d'un docent a l'aula per atendre tothom-. I, en segon, perquè **els docents no saben com han de fer les classes** perquè tothom puguin seguir-les. "Cal un canvi cultural", assegura Tascón. En aquest sentit, Alegre, de la Fundació Bofill, alerta que, més enllà d'un correcte repartiment dels casos als centres, cal una **"normalització dels casos"** a l'escola.

La sisena hora, la gran diferència entre pública i concertada

"La concertada és la privada mantinguda amb fons públics i aquest és el principal problema i origen de totes les desigualtats", denuncia la presidenta de l'AFFAC. Que existeixi aquesta doble xarxa educativa comporta que hi hagi desigualtats gairebé de manera implícita: les concertades, gràcies al suport econòmic de les famílies, es poden permetre oferir més hores lectives als alumnes, una atenció més personalitzada i activitats extres que a la pública són impensables. Entre aquestes diferències, una de les més sentides és la **sisena hora**.

La va implementar el tripartit el **2006** per equiparar les hores lectives de l'escola pública i la concertada, i l'exconsellera d'Educació Irene Rigau la va **eliminar el 2011**. Després d'estar durant cinc cursos en actiu, posant al mateix nivell la pública i la concertada en calendari lectiu, la segona encara la manté. "Cal tenir en compte que causa una **gran desigualtat**", asseguren des de l'AFFAC i la Fundació Bofill. Sovint, aquest és un dels motius que fan decidir les famílies per una escola o una altra. Alegre, però, matisa que caldria veure què passa si la pública torna a incloure la sisena hora, ja que "potser pot portar problemes amb els concertats". Ho diu fent referència al fet que en aquests centres són les famílies qui financen aquest afegit a l'horari lectiu i potser demanarien a la conselleria que també se'ls pagui.

"La doble xarxa no hauria d'existir", continua Tascón, que demana augmentar el percentatge de centres públics per apropar-se al model europeu. Mentre allà tenen gairebé el 90% de públiques i les concertades no hi tenen cabuda, a Catalunya els centres públics només són el 65% del total. **"Cal anar cap a una única xarxa pública, no dues"**, clama la presidenta de l'AFFAC alhora que recorda que des de l'associació no reclamen la sisena hora a escala general, però sí que demanen tenir en compte que causa desigualtat. Alegre, a més, afegix que hi ha algunes escoles públiques, "només les d'alta complexitat", que també ofereixen la sisena hora:

"És una desigualtat que no m'agrada, farem el possible per revertir-la".

Les extraescolars, un luxe al servei d'alguns

Jugar a futbol, anar a classes de música o poder assolir més nivell d'anglès és un luxe al servei d'alguns. Les **extraescolars** són una d'aquelles parts del sistema educatiu que també generen **desigualtat**. Només les famílies benestants i amb uns recursos econòmics estables es poden permetre pagar extraescolars per als seus fills. Per què? No són ni públiques ni gratuïtes i, per tant, **no tothom s'ho pot permetre**. Per fer front a aquesta desigualtat, hi ha alguns ajuntaments, com el de Barcelona, que ja han iniciat polítiques per revertir-les. Aquest curs 2022-2023 han invertit **23 milions d'euros** per crear una **oferta pública de lleure educatiu** per "universalitzar" la participació d'infants i adolescents en espais formatius fora de l'horari escolar.

"Pensem que cal anar cap a una **oferta** pensada per a **tots els infants**, però primer cal resoldre els mals més grans i, després, anar a la resta". Des de l'AFFAC es posicionen a favor d'acompanyar les famílies vulnerables perquè també tinguin accés a les activitats extraescolars, tot i que apunten que cal "fer-ho bé". També des de la Fundació Bofill, que denuncia que unes extraescolars de pagament és una "**gran font de desigualtat**" i que és necessari "fer política" en aquest àmbit. Ara bé, les dues entitats consultades per aquest diari avisen del **risc de finançar unes activitats** que, en la immensa majoria dels casos, estan produïdes per **empreses privades**: "Les empreses privades en l'entorn educatiu no hi tenen cabuda. **Porten a la privatització del sistema**".

Segregació escolar i abandonament, dos problemes enquistats del sistema

Són dues de les **problemàtiques** que més entorpeixen un correcte funcionament del sistema educatiu. Les dades de **segregació escolar**, exagerades en barris marginals amb centres guetos, i els alts **índexs d'abandonament escolar i absentisme** són els dos **problemes enquistats** del sistema. "La lluita contra la segregació és a llarg termini", recorda Alegre, de la Fundació Bofill, mentre ho relaciona directament amb les dades d'abandonament escolar que pateix Catalunya.

[noticiadiari]2/233951[/noticiadiari]

Tot i que el model educatiu català compta amb un mètode pensat per fer una **inserció equitativa** i el més igualada possible de les persones vulnerables i immigrants al sistema, des de l'AFFAC asseguren que no és el més adequat. "No es modifica la realitat de les persones, sinó que es desarrenen del seu lloc de confort i **segueixen sent vulnerables**", lamenta Tascón, qui reconeix que aquests problemes no només s'han de solucionar des de l'escola, sinó que també cal fer-ho des d'una **perspectiva social i econòmica** per poder ajudar els afectats a tenir una **vida més digna**".